

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ПОНЯТТЯ ІННОВАЦІЙНО – ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Сучасні підприємства, які функціонують у складному соціально-економічному та інноваційно-інвестиційному середовищі, повинні постійно створювати і впроваджувати різного роду інновації, що забезпечують їх ефективну діяльність в ринковій економіці. Адже успіх економічного розвитку підприємства вирішальною мірою залежить від впровадження у його діяльність нововведень та, на цій основі формування конкурентних переваг.

Потрібно відзначити, що застосування розроблених західними науковцями підходів до аналізу інноваційно-інвестиційних стратегій викликає певні труднощі теоретико-методичного характеру. Це зумовлює необхідність адаптації науково-практичного інструментарію стратегічного планування та впровадження інновацій до реалій вітчизняного ринку та умов функціонування аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами інноваційної діяльності займалися багато вітчизняних учених, серед них Бажал Ю., Гриньов А., Гриньова В., Пушкар О., Анненкова О., Ястремська О., Новікова О., Онікієнко В., Крупка М., Туган-Барановський М., Андрощук Г., Сіренко Н., Іртищева І., Каленюк І. та інші. Важливий внесок у вивчення проблем інноваційної діяльності внесли закордонні учені-економісти: Санто Б., Твісс Б., Шумпетер Й., Перлакі І., Друкер П., Томсон В., Терпецкий Н., Пригожин А., Фатхутдинов Р., Водачкова О., Завлин П., Казанцев А. та інші.

Невирішені частини загальної проблеми та мета статті. Завдання дослідження полягають в комплексному вивченні теоретичних проблем та особливостей формування інноваційно-інвестиційних стратегій аграрних підприємств в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Формування та активізація інноваційно-інвестиційної діяльності - це чи не єдиний варіант виходу України з кризи і значний поступ на шляху входження в систему економічних відносин світового співтовариства.

Інноваційна і інвестиційна діяльність нерозривно пов'язані між собою, тому що інноваційний розвиток потребує інвестування, а стимулювання інвестиційної діяльності має розглядатися як провідний напрямок в стратегічній політиці підприємства.

Денисенко М.П., Михайлова Л.І., Грищенко І.М., слушно зауважують, що невисокий рівень інноваційної активності більшості підприємств пояснюється не лише відсутністю державної інноваційної політики, але й обмеженістю інвестиційної діяльності. [6, с.34]

Для українських аграрних підприємств в сучасних умовах господарювання самостійне підтримування відповідних темпів розвитку технологій практично неможливе:

- по-перше, значний розрив між технологічним станом розвинених країн світу та України;

- по-друге, внаслідок браку фінансових ресурсів певне підприємство не в змозі самостійно забезпечити достатній рівень фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;

- по-третє, конкурувати з іноземними підприємствами за умов отримання ними різноманітної допомоги з боку держави фактично неможливо.

Все це свідчить про необхідність формування чіткої стратегічної політики у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства.

Як зазначає Близнюк Т.П. інноваційно – інвестиційна діяльність підприємства безпосередньо формується та здійснюється в умовах інноваційного середовища, під яким пропонується розуміти визначену і сформовану систему факторів: політичних, правових, економічних, виробничо-технологічних, демографічних, географічних, ринкових,

соціокультурних, природних, екологічних, міжнародних, що забезпечує (прискорює чи гальмує) розвиток інноваційної діяльності підприємства. [3]

На думку інших авторів, інноваційне середовище визначається як сукупність нормативно-правових, соціально-економічних, психологічних та організаційно-управлінських умов, що комплексно дозволяють виявити і забезпечити підприємницьку ініціативу, здійснити науково-виробничий супровід техніко - економічних новацій. [1]

В свою чергу Борецько В.І. вважає, що інноваційно - інвестиційне середовище – це процес стимулювання товаровиробників до технологічного оновлення виробництва, впровадження передових науково-технічних досягнень, створення конкурентоспроможних товарів та послуг. [7]

Василенко В.О. підкреслює, що інноваційне середовище, формує цивілізовані ринкові відносини у сфері обігу об'єктів інтелектуальної власності, концентрації фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках науково-технічного розвитку, створення певних організаційно-правових умов для інноваційного підприємництва. [4]

На думку Каленюка І.С. саме інноваційна діяльність підприємства відіграє особливу стратегічну роль у національному господарстві країни, створюючи інноваційно – інвестиційне середовище, руйнуючи традиційні структури і відкриваючи шлях до перетворень, тобто стаючи тією силою, котра прискорює рух економіки шляхом ефективності, раціоналізації, бережливості та постійного оновлення. [15]

Саме поняття інноваційно – інвестиційної стратегії залежить від теоретико-методологічної концепції, в основі якої визначальну роль формує інноваційна діяльність підприємства, яка забезпечує економічну ефективність його виробництва.

Погляди науковців стосовно сутності категорії «інноваційна стратегія» варіюються від визначення як «...своєчасна концентрація управлінських зусиль на освоєння й використання перспективних досягнень науково-технічного розвитку...» [5] до «...обраний напрямок відновлення продукції підприємства...» [11], «...засіб досягнення цілей організації, який відрізняється від інших своєю новизною...» [14]. Відповідно, обрана думка є своєрідним підґрунтям для визначення факторів вибору інноваційної стратегії та механізмів її реалізації.

Так, Кам'янецька О.В. визначає поняття "інноваційна стратегія" як комплекс взаємопов'язаних організаційно-економічних та техніко-технологічних заходів, які включають інноваційну складову та запроваджуються на підприємстві з метою підтримання необхідного рівня конкурентоспроможності продукції на ринку. [10]

Довбня С.Б., Пономаренко В.О. вважають, що інноваційна стратегія - один із засобів досягнення цілей організації, який відрізняється від інших засобів своєю новизною, передусім для даної організації, для галузі ринку, споживачів, країни в цілому. Слід зазначити, що будь-які стратегічні кроки організації мають інноваційний характер, оскільки вони так чи інакше ґрунтуються на нововведеннях в економічній, виробничій, збутовій чи управлінській сферах. [8]

П'ятницька Г.П. підкреслює, що інноваційна стратегія - один із засобів досягнення цілей організації, що відрізняється від інших засобів своєю новизною, насамперед для даної організації й, можливо, для галузі, ринку, споживачів. Стратегією інноваційної діяльності може бути стратегія, спрямована на одержання нових продуктів, технологій і послуг; застосування нових методів у НДДКР, виробництві, маркетингу й управлінні; перехід до нових організаційних структур; застосування нових видів ресурсів і нових підходів до використання традиційних ресурсів. [9]

Такої ж думки дотримуються у своїй праці Л. Антонюк, А. Поручник та В. Савчук які вважають, що метою інноваційної стратегії є ефективне освоєння нових товарів, послуг, збільшення обсягів виробництва й експорту наукомісткої продукції на міжнародні ринки. На їх думку, інноваційна стратегія характеризується взаємопов'язаним комплексом дій, які спрямовані на зміцнення життєздатності і конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. [2]

Значний вплив на поглиблення і розширення меж розуміння інноваційної стратегії зробила Шаборкіна Л., яка визначає інноваційну стратегію як цілеспрямовану діяльність з визначення найважливіших напрямків, вибору пріоритетів перспективного розвитку підприємства та вироблення необхідного для їх досягнення комплексу заходів. [17]

В свою чергу Янковський К.П. та Мухарь І.Ф. зазначають, що інноваційна стратегія – це цілеспрямована діяльність з визначення найважливіших напрямків розвитку підприємства, вибору пріоритетів перспективного розвитку, виробленню вимог до нього і до комплексу заходів для досягнення перерахованих цілей. [18]

Заслугує на увагу особливий підхід Чубай В.М., який наголошує на тому, що інноваційна стратегія підприємства – це система планових дій, що спрямовані на успішне виконання місії підприємства та досягнення його довгострокових цілей і дають змогу забезпечити високу ефективність здійснення підприємством різних видів інновацій, шляхом створення сприятливих умов його зовнішнього та внутрішнього середовища або вигідного пристосування до реальних їх умов, базуючись на ефективному акумулюванні, поділі і використанні ресурсів підприємства та оптимізації всіх інших процесів, пов'язаних з його діяльністю. [16]

Досить цікавим є науковий підхід Ілляшенко С.М., який у своїй праці використовує поняття «інвестиційна стратегія інноваційного розвитку», яка розглядається як динамічний процес ресурсного забезпечення підприємства, що розвивається (насамперед, на базі нових технологій, нових способів організації виробництва і управління, нових товарів і способів їх реалізації та ін.), в умовах зовнішнього середовища, що змінюється. [13]

В цілому серед сучасних вітчизняних дослідників існує думка, що для багатьох підприємств саме інноваційно-інвестиційна стратегія є найважливішою функціональною стратегією, оскільки вона забезпечує (або ні) обґрунтування ринкової спрямованості підприємства.

Як зазначають Лендел М.А. Хаустова К.М., інвестиційно-інноваційна стратегія - сукупність засобів досягнення довгострокових цілей організації шляхом об'єднання технічного політики та політики капіталовкладень, спрямованих на розробку і впровадження нових продуктів, послуг, технологій тощо. [12]

Тому, ми вважаємо, що інноваційно-інвестиційна стратегія розвитку аграрного підприємства є сукупністю заходів для досягнення мети інноваційного розвитку виробництва в складних умовах зовнішнього середовища на основі впровадження нових технологій, нових способів організації виробництва й управління. Оцінка інноваційного потенціалу агропромислового підприємства, під яким розуміємо сукупність виробничо-технологічних, матеріально-технічних, організаційно-управлінських, фінансово-економічних ресурсів, які дають можливість аграрному підприємству розробляти та впроваджувати нововведення, є підґрунтям ефективного вибору інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку виробництва.

В цілому на формування інвестиційно-інноваційної стратегії підприємств впливає безліч факторів які діють як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі підприємства. Серед зовнішніх факторів найбільший вплив як правило, мають:

- особливості розвитку галузі, в якій функціонує підприємство (стадія життєвого циклу галузі, тенденції у формуванні споживчого попиту на продукцію, рівень конкуренції та основні методи конкурентної боротьби);
- рівень державної підтримки галузі, рівень розвитку фінансового ринку та інвестиційний клімат.

Основними факторами внутрішнього середовища, які виступають основою для прийняття рішення стосовно вибору інвестиційно-інноваційної стратегії є:

- загальна стратегія підприємства;
- рівень інвестиційного та інноваційного потенціалу підприємства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В підсумку, потрібно відзначити, що у широкому контексті інноваційно - інвестиційне середовище є тією соціально-економічною сферою, що сприяє формуванню інноваційної політики та культури, виступає об'єктом інноваційно – інвестиційної діяльності аграрних підприємств, забезпечує різноманітність економічних потреб та інтересів. У вузькому значенні інноваційне середовище - це результат змін виробничого потенціалу підприємства. Тому, основним принципом структурування інноваційного середовища є принцип керованого переходу від стихійної організації інноваційного пошуку до формування нових соціально-економічних умов управління інноваційним розвитком підприємства.

Активна та скоординована мережа інноваційних структур, що представляють збалансоване інноваційне середовище формують інноваційний стратегічний шлях розвитку який є найбільш перспективним як для окремих підприємств, корпорацій, так і для країни в цілому, а формування такого середовища є гарантом як найактивнішого залучення підприємств до цього процесу та виступає одним із головних чинників економічного прогресу.

Анотація

У широкому контексті інноваційно - інвестиційне середовище є тією соціально-економічною сферою, що сприяє формуванню інноваційної політики та культури, виступає об'єктом інноваційно – інвестиційної діяльності аграрних підприємств, забезпечує різноманітність економічних потреб та інтересів. У вузькому значенні інноваційне середовище - це результат змін виробничого потенціалу підприємства.

Аннотация

В широком контексте инновационно - инвестиционное пространство является той социально-экономической сферой, которая способствует формированию инновационной политики и культуры, выступает объектом инновационно – инвестиционной деятельности аграрных предприятий, обеспечивает разнообразие экономических нужд и интересов. В узком значении инновационная сфера – это результат изменений производственного потенциала предприятия.

Annotation

In the wide context of innovative-investment space is the social-economic area, which promotes innovation and culture, is the subject of innovation and investment activities of agrarian enterprises, provides a variety of economic needs and interests. In a narrow sense innovation sphere is a result of changes of the productive capacity of the enterprise.

Список використаної літератури:

1. Активізація інноваційно-інвестиційної діяльності в регіоні / Т.В. Кулініч, Ю.Г. Бондаренко, Н.А. Цимбаліста // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". Пробл. економіки та упр. - 2008. - №611. - С.176-180.
2. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізація: монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
3. Близнюк Т. П. Инновационная деятельность предприятия и ее составляющие // Бизнес-информ. – 2007. – №9(1). – С. 71–74.
4. Василенко В.О. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. Вид. 3-е, вип. та доп. В.О. Василенко, В.Г. Шматько // За ред. В. О. Василенко. – К.: Центр навч. літер., 2005. – 440 с.
5. Водачек Л. Стратегия управления инновациями на предприятии / Л. Водачек, О. Водачкова ; [сокр. пер. со словац. / авт. предисл. В. С. Рапопорт]. – М. : Экономика, 1989. – 167 с.

6. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід: монографія / М.П. Денисенко, Л.І. Михайлова, І.М. Грищенко, А.П. Гречан, Є.А. Бельтюков, І.А. Ігнат'єва. - Суми: Унів. кн., 2008. - 1050 с.
7. Інновації як основа економічного зростання / В.І. Борейко // Актуал. пробл. економіки. - 2008. - №9. - С.42-48.
8. Інноваційний менеджмент - визначальний чинник стійкого розвитку сучасного підприємства / С.Б. Довбня, В.О. Пономаренко, Н.М. Рогуля // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". Пробл. економіки та упр. - 2008. - №628. - С. 477-482.
9. Інноваційні стратегії в сучасних умовах господарювання: суть та наукові підходи до формування і вибору / Г.Т. П'ятницька // Пробл. науки. - 2004. - №11. - С.21-29.
10. Кам'янецька О.В. Сучасні підходи класифікації інноваційних стратегій // Проблеми системного підходу в економіці: Зб. наук. праць: Вип.14.- К.: НАУ, 2005- С. 86-91.
11. Коно Т. Стратегия и структура японских предприятий / Т. Коно; [пер.с англ.] – М. : Прогресс, 1987. – 384 с.
12. Лендел, М.А. Формування інвестиційно-інноваційної стратегії підприємств деревообробної галузі регіону в умовах кризи / М.А.Лендел, К.М.Хаустова // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. – 2009. – Вип. 28, Ч. I. – С. 158-163.
13. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці: монографія / за заг. ред. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 582 с.
14. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент : учебник для вузов / Р. А. Фатхутдинов. – [5-е изд.]. – СПб.: Питер, 2005. – 448 с.
15. Формування інноваційної моделі розвитку національної економіки України: монографія: у 2 ч. Ч. 1 / Ред.: Каленюк.І.С.; Черніг. держ. ін-т економіки і упр. - Чернігів, 2009. - 592 с.
16. Чубай В.М. Суть і види інноваційних стратегій машинобудівних підприємств // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2010. № 1 (3). Том 2. – С.347-356.
17. Шаборкина Л. Выбор инновационной стратегии предприятия // Российский Экономический Журнал. - 1996. - № 7. - С. 86-89.
- Янковский К.П. Организация инвестиционной и инновационной деятельности / К.П. Янковский, И.Ф. Мухарь. – СПб.: Питер, 2001. – 448 с.